

Tema 6

Institucions i relacions econòmiques.
El mercat de treball

*"Quan més treballe
és quan no treballe.
Si no treballara,
la vida deixaria
d'interessar-me"*

Índex del tema

- Presentació
- Continguts
- Objectius
- Activitats
- Referències

Continguts

- 1. Introducció: Economia i societat
- 2. Treball: organització i relacions laborals
- 3. El sistema econòmic
- 4. Canvis laborals i productius en el capitalisme contemporani
- 5. Moviments i actors socials: el moviment obrer i els sindicats
- 6. Globalització
- Conclusions

Objectius

- Entendre les implicacions del treball en la vida de les persones en el context actual
- Diferenciar entre treball i ocupació
- Relacionar la valoració (*ethos*) del treball amb el sistema social
- Conèixer els principals canvis que s'han produït en el món del treball recentment
- Estar sensibilitzat davant les repercussions per a les persones dels canvis anteriors
- Conèixer les respostes davant de les problemàtiques del treball
- Familiaritzar-se amb la dimensió econòmica de la globalització

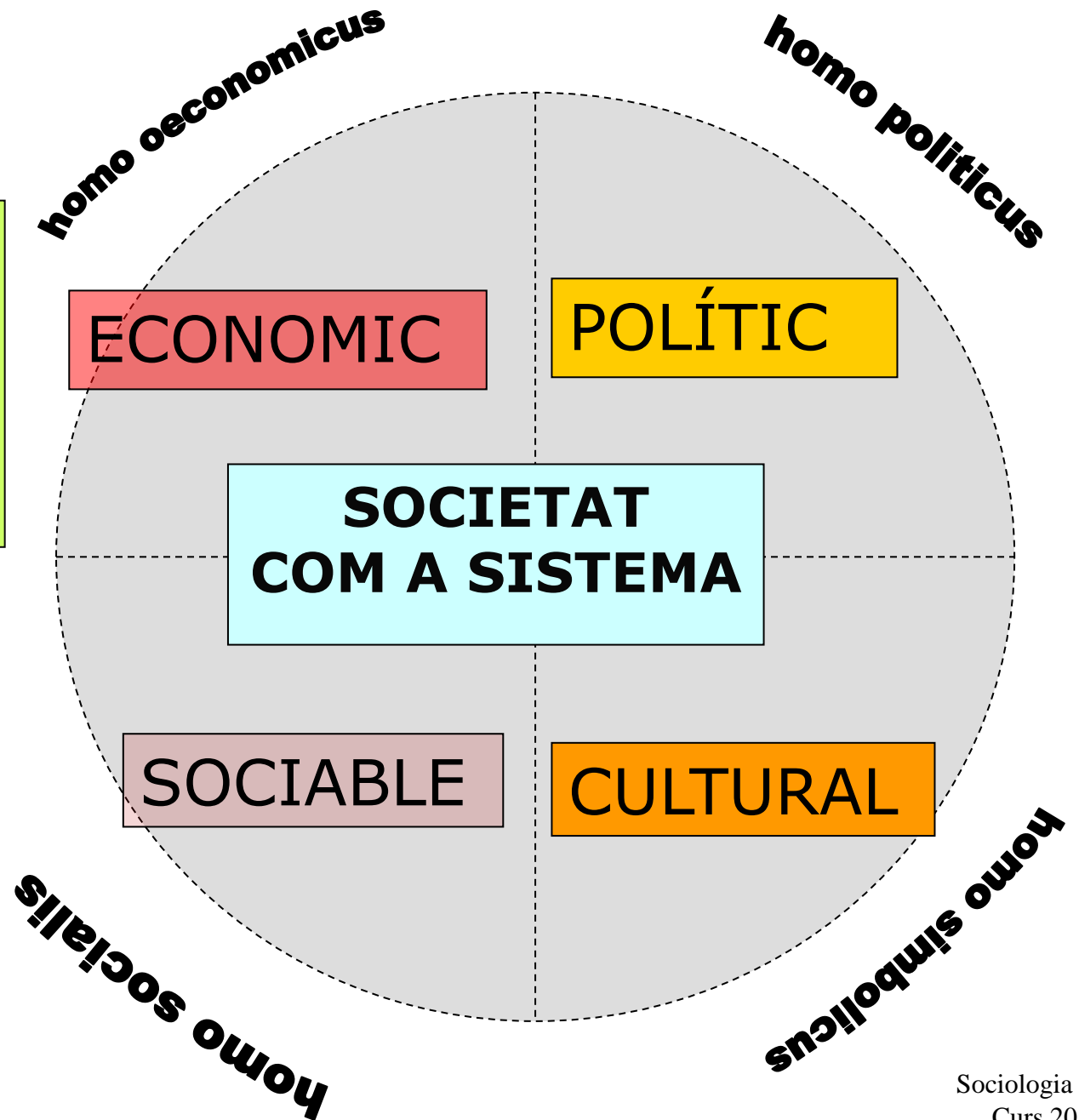

1. Introducció: Economia i societat

- La reproducció de la societat
 - Demogràfica = reproducció biològica
 - Sociocultural = socialització-educació
 - Econòmica = producció
 - Institució = el mercat (principalment)
 - Activitat = el treball

La societat amb els seus camps o subsistemes principals

1. Introducció: Economia i societat

- La economia com a àmbit o sistema propi dins de la societat
 - Conjunt (o institució) d'activitats mitjançant les quals una col·lectivitat satisfà les seues necessitats de producció, distribució i consum de bens [i serveis]. (S. Giner)

1. Introducció: Economia i societat

- El sistema econòmic pot considerar-se un "camp" que pot prendre cos amb diferents formes o institucions
- La naturalesa de l'activitat laboral està determinada per les institucions econòmiques
- En la nostra societat el mercat (capitalista) és la institució que regula part de les interaccions socials
- Fent-ho sota la "lògica del benefici"
- Els fenòmens econòmics s'interrelacionen amb altres de la societat, però aquells no poden explicar-ho tot

1. Introducció: Economia i societat

- Posicions
 - Oportunitats i recursos
 - Diferències i desigualtats: classes socials
- Identitats
 - Individuals
 - Col·lectives
- Ideologies i moviments socials
 - El moviment obrer

2. Treball: organització i relacions laborals

□ Implicacions del treball en/per a la vida de les persones (*exercici a classe*):

■ 1

■ 2

■ 3

■ 4

■ 5

■ 6

2. Treball: organització i relacions laborals

- Sistema econòmic
 - Consum
 - Distribució
 - Producció = Treball
 - Relacions amb el medi natural
 - Relacions amb ferramentes materials i
 - Relacions amb altres actors socials

2. Treball: organització i relacions laborals

□ Treball

- “Pot definir-se [el treball] com l'execució de tasques que suposen un gasto d'esforç mental i físic i que tenen com a objectiu la producció de béns i servicis per a atendre a les necessitats humanes” (Giddens, *Sociologia*)

2. Treball: organització i relacions laborals

- Sobre la pretesa universalitat del treball
- No tot treball es dona en el mercat
- El problema de exclusió d'activitats
 - Treball domèstic
 - Treball voluntari
 - Estudi
 - Reparacions domèstiques, bricolage...

2. Treball: organització i relacions laborals

- Hegemonia ideològica del treball asalariat com a model de tot treball possible (A. Gorz)
 - es desenrolla en l'esfera pública
 - es destina a l'ús d'altres (un valor d'ús per a altres)
 - es compra i es ven com una mercaderia
 - es realitza en un temps mesurable i buscant els rendiments més alts

2. Treball: organització i relacions laborals

- Etimologia i "definició"
- Importància sociològica del treball: instrument d'identitat i valoració social
- Objecte de creences i valoracions socials lligades a la estructura social
 - El treball i el seu *ethos al llarg de la història (de maledicció a benedicció a ambigüitat)*

2. Treball: organització i relacions laborals

- Els ethos del treball
 - El treball com a castic
 - El treball com penitència
 - El treball com a salvació
 - El treball com a realització (vocació)
 - El treball ara.....

2. Treball: organització i relacions laborals

- Ethos burgés del treball:
 - Abans bé perquè no tots depenien del seu treball, bé perquè no hi havia treball per a tots no hi era una norma social
 - Exaltació del treball
 - Prosperitat social i mode de promoció personal
 - Deure moral i obligació social
 - Associat a valors com estalvi, laboriositat i puntualitat

2. Treball: organització i relacions laborals

- La divisió del treball: especialització
 - La divisió per produir millor
 - Edats
 - Generes
 - Capacitats, destreces
 - La divisió per produir més (en massa)
 - Taylorisme OCT, treball en sèrie
 - Fordisme, treball en cadena
 - Inconvenients:
 - Desmotivació: Sistemes de baixa confiança)
 - Cost
 - Rígid
 - Alienació, expropiació, deshumanització

2. Treball: organització i relacions laborals

- Burocràtic
- Taylorisme (OCT) (Treball en sèrie)
- Fordismo (Treball en cadena)
- ERH: Factor Humà (E. Mayo)
- Posfordismo o neofordismo (flexibilitat i innovació)
 - Just-in-time o toyotismo
 - Cercles de qualitat (producció en grup)
 - Multicualificació
 - Altres tècniques de *management empresarial*

3. El sistema econòmic

- Formes institucionals del sistema econòmic:
 - La reciprocitat
 - La distribució centralitzada
 - El intercanvi de mercat
 - Parcial (bens de luxe...)
 - generalitzat

3. El sistema econòmic

□ Capitalisme

- Nom del sistema que fa ús del capital, usualment expressat en termes de diners, però que realment consistix en els béns de capital: els instruments de producció (fàbriques, tecnologia).
- I on el treball es du a terme no per imposició o tradició, sinó per recompensa material baix un sistema de lliure contracte.
- Estos béns poden ser posseïts pels individus o grups d'individus o, a vegades, per l'Estat

3. El sistema econòmic

- Característiques del Capitalisme
 - El principi de la propietat privada
 - La busca del benefici personal
 - La lliure competència i el mercat

- Ideologies
 - Liberalisme i neoliberalisme
 - “Socialisme”, comunisme

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

Fordisme	Postfordisme
Concentració	Deslocalització
Rigidesa	Flexibilitat
Producció en línia	Producció en grup
Producció en massa	customització
Maquinària específica i costosa	maquinària flexible
Gran magatzematge	mínim magatzematge
Baixa qualificació de la ma d'obra	qualificació
Integració vertical	Desintegració vertical
Multinacionals	Distrits industrials i xarxes
Control físic per la màquina i el cap	Círcles de qualitat
Força Estat i sindicats	Estat i sindicats -

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

- ❑ 1. Avanç de la terciarització
- ❑ 2. Introducció de les noves tecnologies (TIC) en les relacions laborals
- ❑ 3. Canvis en la pautes de contractació i Informalització
- ❑ 4. Incorporació de la dona al treball remunerat
- ❑ 5. Canvis del valors i percepció del treball, el moviment obrer i el capital

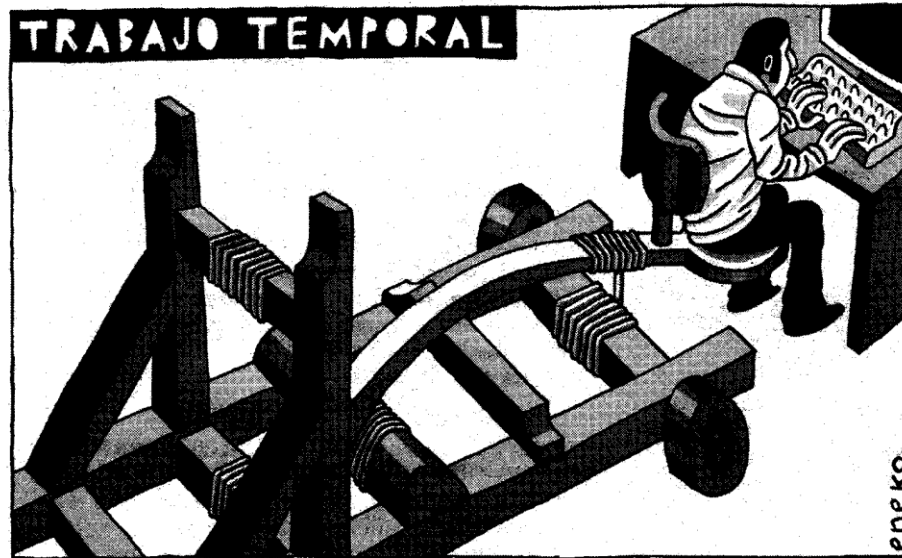
4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

- Innovacions tecnològiques
 - Rentabilitat del capital
 - Reduir costos
 - Funcions Secundàries:
 - Desmovilitzar a la classe obrera
 - Controlar al treballador
 - Qualificació vs. descualificació
 - Diversificar la economia:
 - Productes (videojocs, ordinadors, TV...)
 - Processos productivos
 - Nous modes de circulació del capital

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

- Innovacions organitzatives
 - Descentralització (a vegades internacional)
 - Instal·lacions
 - Externalització
 - Subcontractar
 - Noves formes d'organització del treball
 - Conseqüència:
 - Abaratir costos
 - Rebaixar la capacitat d'acció dels treballadors
 - Nous modes, "sense autoritat visible", de control dels treballadors

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

- Canvis en les pautes de contractació
 - Desregulació (contractes, acomiadaments, torns, jornades, inseguretats...)
 - Conseqüències
 - Col·lectives (Negociació)
 - Individuals (inestabilitat laboral i incertesa vital: desarticula l'itinerari vital del treballador)
 - *Pèrdua de recursos humans (no innovació ni formació)*

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

□ Canvi ideològic

- Discursos legitimadors de les pràctiques empresarials
- Actituds: nous artífexs de la riquesa: d'herois del treball a classe emprenedora
- Reestructuració de les ideologies sindicals (descens de filiacions, desmobilització, sentit de la sindicació)
- Divisió de treballadors per categories

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

- Societat postindustrial:
 - Optimisme (qualificació/noves ocupacions)
 - Pessimisme (desqualificació/ús precària)

- Ocupacions (polarització):
 - Intel·lectuals, científiques, tècniques, administratives
 - “Proletariat de servicis” (neteja, peonades, servici domèstic)

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

- Segmentació del mercat i blocs socials
 - Integrats (treballadors amb ocupació fixa) (Mercat primari superior i primari inferior)
 - Precaris (situació de inestabilitat i baixa remuneració i/o dependència del Estat del Benestar) (mercado secundari)
 - Exclosos (en el marges de les lleis del mercat i de les polítiques de l'Estat)

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

- Quatre dimensions:
 - Incertesa sobre la continuïtat en el treball
 - Insuficiència dels ingressos
 - Condicions de treball negatives
 - Insuficiència de protecció social (legal i col·lectiva)

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

□ Jóvens

- Dificultat d'accés al mercat de treball
- Dificultat de creació d'una llar pròpia (família, fills, vivenda..)
- Acceptació resignada de la provisionalitat
- Falta d'assumpció de responsabilitats

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

Dones

- Incorporació al mercat de treball (taxes del 27% al 45% en 25 anys)
- Altes taxes de desocupació en dones
- Doble segregació
 - Vertical (càrrecs directius)
 - Horitzontal (presència d'ocupacions molt feminitzades i masculinitzades: *socialització diferencial*)
- Doble jornada o "doble presència"
("second shift")

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

- Reformes laborals a Espanya: 1984, 1993 i 1997, 2010
 - Noves formes de contractació
 - Abaratir els costos de l'acomiadament
 - Privatització dels servicis d'ocupació
- Temporalitat
 - Afecta professions menys qualificades (dones i jòvens)
 - Correlaciona amb sinistralitat
 - Vulnerabilitat social (Castel) → Fractures?

4. Canvis laborals en el capitalisme contemporani

- Desocupació a Espanya
 - Gran nombre de desocupats
 - Canvi en els models de desocupació:
 - 1980: Desocupació de llarga duració, dens i estàtic.
 - 2000: Desocupació recurrent, fluid i rotatori
 - 2008
 - Fi de la utopia del plena ocupació:
 - Nova utopia: Oci i consum

5. Moviments i actors socials: el moviment obrer i els sindicats

- Moviment social = acció col·lectiva
 - apel·la a la solidaritat per a promoure o impedir canvis socials
 - és una forma de percebre la realitat
 - implica una ruptura dels límits del sistema de normes i relacions socials en què es desenrotlla la seua acció
 - té capacitat per a produir noves normes i legitimacions en la societat

5. Moviments i actors socials: el moviment obrer i els sindicats

- Moviments socials clàssics
 - El moviment obrer
- Nous moviments socials
 - Feminisme
 - Pacifisme
 - Ecologisme
 - Defensa del patrimoni

5. Moviments i actors socials: el moviment obrer i els sindicats

□ Sindicats

- Organitzacions de treballadors que s'unixen per a millorar les seues condicions salarials i laborals a través de diverses estratègies, entre les que s'inclouen la negociació col·lectiva amb les empreses, però també la vaga

6. La globalització

- Termes
- Dimensions
 - Demogràfica
 - Econòmica
 - Política
 - Cultural
 - Social
 - Ecològica

6. La globalització

- Deslocalització
 - Capital financer
 - Empreses
- Organismes financers globals (Banc Mundial, FMI)
- Economia fortament especulativa
- Extensió del neoliberalisme

Activitats

- 1. Definix el concepte "ethos del treball" i explica en què consistix l'ethos burgés del treball.
- 2. Relaciona treball i classe social.
- 3. El treball voluntari, en una ONG, per exemple, seria oci o treball? Justifica la teua resposta desenrotllant els conceptes principals del tema corresponent. (No es tracta d'exposar opinions personals).
- 4. Exposa les principals transformacions de les cinc últimes dècades en el mercat de treball en la societat espanyola.
- 5. Explica en què consistix la segregació horitzontal i vertical en el treball de les dones.

Referències bibliogràfiques

- ❑ WATSON, T. (1987), *Trabajo y Sociedad. Manual introductorio a la sociología del trabajo, industrial y de la empresa*. Hacer, Barcelona.
- ❑ SANTOS ORTEGA, A. y M. POVEDA (2001) *Trabajo, empleo y cambio social*. Valencia, Tirant.
- ❑ SENNET, R. (1998), *La corrosión del carácter*. Barcelona, Anagrama.
- ❑ FINKEL, L. (1994) *La organización social del trabajo*. Madrid, Pirámide.